

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ

Навчальний посібник

Харків – 2021

УДК 61(091)(075.8)
I-90

Рецензенти:

І. В. Сорокіна – доктор медичних наук, професор, академік інтернаціональної академії патології, виконуюча обов'язки завідувача кафедри патологічної анатомії Харківського національного медичного університету;

С. О. Шерстюк – професор, доктор медичних наук, завідувач кафедри анатомії людини медичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

І. І. Яковцова – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри патологічної анатомії Харківської медичної академії післядипломної освіти.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 23.06.2020 р.)*

Історія медицини : навч. посіб. / уклад. : І. В. Белозьоров, Т. С. Міщенко, І-90 О. С. Проценко, М. І. Кириченко, Н. О. Ремньова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 236 с.

ISBN 978-966-285-690-3

Навчальний посібник присвячено головним концепціям, ідеям і подіям історії медицини та призначено для допомоги студентам у вивченні відповідного навчального курсу. Матеріали посібника розкривають головні тенденції розвитку медицини в минулому та їхні наслідки в сучасній медицині. Оформлення посібника відповідає завданню полегшити студентам засвоєння навчального матеріалу.

Для студентів вищих медичних навчальних закладів, а також для всіх, хто цікавиться історією медицини.

УДК 61(091)(075.8)

ISBN 978-966-285-690-3

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2021

© Белозьоров І. В., Міщенко Т. С., Проценко Т. С.,
Кириченко М. І., Ремньова Н. О., уклад., 2021

© Кириченко М. І., схеми, 2021.

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2021

ЗМІСТ

Вступ	5
Глава I. Основи історії медицини	8
Визначення, характеристика і функції історії медицини	8
Для чого медику потрібна історія медицини	9
Що і як вивчає історія медицини (об'єкт, предмет, методи).....	13
Підходи до розподілу історії медицини на сегменти	15
Джерела історії медицини	18
Основні етапи розвитку медицини в історії.....	23
Фактори розвитку медицини в історії	33
Основні терміни та символи медицини.....	34
Ключові моменти.....	42
Питання для самоконтролю.....	43
Список рекомендованої літератури.....	44
Глава II. Витоки медицини: медицина первісних людей та перших цивілізацій	45
Народна медицина: від первісних людей до сучасності	45
Поява людини (первісні кочові племена)	45
Перехід до осілості («неолітична революція»)	48
Наукові знання в ненаукову епоху.	54
Народна медицина в наступні періоди.....	56
Медицина перших держав.....	58
Медицина Месопотамії.....	60
Медицина Стародавнього Єгипту	63
Східна медицина: альтернативний шлях.....	67
Медицина Стародавньої Індії	68
Медицина Стародавнього Китаю	73
Ключові моменти.....	80
Питання для самоконтролю.....	84
Список рекомендованої літератури.....	85
Глава III. Предтечі наукової медицини: початок і розвиток раціонального підходу до розуміння здоров'я	86
Медицина стародавньої Греції.....	86
Медицина стародавнього Риму.....	94
Медицина середньовіччя.....	99

Середньовічна ісламська медицина:	
хранитель грецьких традицій.....	99
Християнська медицина середньовіччя	102
Наукова революція.....	111
«Медичний Ренесанс».....	111
Епоха Просвітництва.....	119
Ключові моменти.....	125
Питання для самоконтролю.....	128
Список рекомендованої літератури.....	129
Глава IV. Наукова медицина: формування нових уявлень про хворобу та її лікування у XIX–XXI ст.	130
Формування сучасного розуміння організму і його патології	131
Інструменталізація: пошук методів вивчення патології в живому організмі.....	142
Розквіт клінічних лабораторій: кількісні методи діагностики.....	148
Нова хірургія.....	152
Переосмислення душевних хвороб:	
розвиток психіатрії.....	158
Вивчення нервової системи.....	160
Відкриття груп крові.....	162
Антибіотики.....	163
Вивчення ДНК.....	165
Незакриті сторінки історії медицини:	
медицина майбутнього, що була народжена в минулому.....	168
Ключові моменти.....	173
Питання для самоконтролю.....	178
Список рекомендованої літератури.....	178
Список використаної літератури.....	179
Глава V. Історія медицини України і Харкова	180
Основні етапи розвитку медицини на теренах України.....	180
Медичні реформи на українських землях у другій половині XIX — перших десятиліттях XXI ст.	190
Історія медицини Харкова.....	200
Ключові моменти.....	219
Питання для самоконтролю.....	225
Список рекомендованої літератури.....	226
Список використаної літератури.....	228